

Kui vanem ütleb EI ja vanavanem JAA

TEKST KRISTEL RÖSS
ILLUSTRATSIOON CORBIS

“Olgu see meie väike saladus,” sosistab vanaema teismelisele tütrepojale ja poetab tema taskusse paar rahatähte. Poiss vaatab memmele vandeseltslaslikult otsa, sest just vanaemalt on ta alati leidnud mõistmist. Kui isa pragab ja ema tänitab, ütleb memm ikka lohutavaid sõnu.

LUGU ELUST

Teismelise noormehe ema on range ja tööga väga hõivatud. Vana-vanemate kodumaja on aga lapselapsele alati avatud, nad toetavad tütrepoega ka materiaalselt ning annavad talle taskuraha. Poiss veedab palju aega vanavanemate pool, sest neil on tema jaoks alati aega.

Ühtäkki tekivad poisil aga koolis õpiraskused ja ta hakkab puuduma. Armastavad vanavanemad ei keela lapselapsele peaaegu midagi ega ka nõua midagi.

“Kui otsustasin lapse kehvale õpitulemuste pärast taskurahast ilma jätta, sai ta seda vanaemalt ja vanaaisalt. Kui pahandasin halbade hinnete ja puudumiste pärast, võtsid vanavanemad ta enda tiiva alla,” kurdab ema. Ta leiab, et vanavanemad on lapse hariduskäiku seganud, ega näe nende panuses midagi positiivset.

Kuidas mõjutavad vanemate ja vanavanemate vahelised ebakõlad laste kasvatamise küsimuses last ennast?

“Ütleme otse: olukord, kus üks lubab ja teine keelab, on lapsele destrukttiivse mõjuga,” kinnitab koolitus- ja arendusfirma Creates psühholoog Kaupo Saue. Tihti ei kujuta täiskasvanud ette, millised tagajärjed võivad olla salatsemisel ja käitumisel stiilis: “ära räägi, et mina lubasin, ära räägi, et minult said raha”.

HEAD JA PAHAD PERELIIKMED

"Iga asi jätab jälje, iga tegevus õpetab midagi," nendib psühholoog. Salatsemismängud õpetavad last valetama, ta hakkab hoidma nn hea vanema või vanavanema poole. Laps võib teha sisemise otsuse, et armastus on ostetav, et see, kes lubab ja annab, see ka armastab. Need otsused avalduvad lapse suhtumises ja käitumises ning põhjustavad peresüstemis konflikte. Lapsed märkavad liigagi hästi vanemate ja ka vanavanemate vahel toimuvat, õpivad sellest ja reageerivad sellele.

Kaupo Saue hinnangul on kasvatuspoliitilised tülid peredes kahjuks üsna sagedased. Laps õpib manipuleerima nn pehme vanemaga oma soovide rahuldamiseks. See kandub edasi täiskasvanuella ja noor harjub inimesi jaotama headeks ja halbadeks vastavalt sellele, kuidas nad rahuldavad tema soovide. Sellest võivad välja kasvada tõsised raskused püsivate lähisuhete ja kooskõalise perekonna loomisel.

Saue sõnul on vanemate ja ka vanavanemate vahelisel ebakõlal ja kokkulepete puudumisel nii palju negatiivseid tagajärgi, et alati tasub võtta aega ja asjad selgeks rääkida.

Laste kasvatamine on vanemate vaheline koostöö, mis seisneb üksteise kuulamises, mõistmises ja ühistele otsustele või kokkulepetele jõudmises. Kooskõla loomine on protsess ja selle nimel on vaja teha koostööd. "Perekond on nagu muusikateos, pereringis valitsev kooskõla loob lapsele emotsionaalse seisundi, kus tema võimed ja anded saavad avalduda ja tema isiksus arendada."

Kokkulepetest tuleb tingimata rääkida ning ühtlustada normid ja väärtused ka vanavanemate ja vanemate vahel," ütleb ta.

Kui omavahelised kokkulepped on saavutatud, tuleb neist rääkida lapsega ja reeglite vajalikkust põhjendada. Laps peab mõistma, miks on midagi lubatud ja midagi keelatud.

Üksteisemõistmise süvendamiseks soovib Saue lastel ja vanematel lugeda samu raamatuid ja nende üle arutleda. Nii näiteks on lastele heaks kompassiks elus Sean Covey

"Väga efektiivse teismelise 7 harjumust". Seda võiksid lugeda kõik teismelised, aga ka nende emad-isad ning vanaemad-vanaisad.

KOLM PÕLVKONDA KÕRVUTI

Psühholoog Tõnu Ots võtab eri põlvkondade vaheliste suhete lahkamisel appi geragoogika ehk vananemise õpetuse. Kõrvuti elab kolm põlvkonda: noored, keskealsed ja seeniorid. "Loomariigis ju seda pole, sest loomad võõrutavad lapsed endast varakult ning vanad ja väetid jäetakse saatuse hooleks," ütleb psühholoog.

Igal inimpõlvkonnal on oma psüühika ja eetika. Lastele-noortele on omane riskimine, egoism, konfliktisus, maailmaparandamise vajadus, vastutamatus. Lapse eetika on must-valge, elukogemuste vähesuse tõttu on tal raske kasutada empaatiat ja tolerantust hoopiski mitte.

Lapse sünniga peresse tekib vastutus. Täiskasvanu tunnetab vastutust oleviku eest ja see sunnib teda tegelema pragmaatiliste probleemide lahendamisega.

Laps õpib manipuleerima nn pehme vanemaga oma soovide rahuldamiseks.

Ka vanaemaks-vanaisaks saamisega toimub psüühikas taas suur muutus: inimene tunneb võimet ja õigust üldistada. Kolmanda põlvkonna eripära on elutarkus, mida pole veel esimesel ega teisel põlvkonnal. Samas muutub kolmas põlvkond veendumustes jäigemaks ja kipub oma elukogemusi idealiseerima.

Tõnu Otsa sõnul on kaks järjestikust põlvkonda paljuski vastandid – teismelised on ju noored täiskasvanud, kes protestivad eelmise põlvkonna vastu. "Üle põlvkonna aga leiame rohkem ühist, näiteks mood, muusika jm, isegi maailma-

Kasvatuspoliitiline meelespea

Väike instruksioon perele, kes soovib lapse kasvatamise küsimusi läbi arutada ja kokkuleppeid sõlmida.

- Ole positiivne.
- Räägi teine osapool nõusse, et arutleda lapse kasvatamise teemal ja sõlmida ühised kokkulepped.
- Kuula kõigepealt teise osapoole ettepanekuid ja mõtteid.
- Väärtusta neis sisalduvat konstruktiivset osa.
- Alles nüüd jaga oma ideid.
- Otsige sarnasusi, tooge välja ühisosa.
- Leidke parimad ühised kokkulepped ja kirjutage need üles.
- Järgige kokkuleppeid ja vajadusel korrigeerige neid.

Allikas: Kaupo Saue, www.creates.ee

vaade," märgib ta. "Näiteks juuakse praegu palju, kuid uus põlvkond suhtub alkoholi sama kriitiliselt kui eakad. Kahjuks on küll tulnud asemele uued probleemid, näiteks narkootikumid ja hedonistlik seksuaalelu," leiab psühholoog.

Tõnu Ots märgib, et lapsel on kindel arusaam kõigi pereliikmete funktsioonidest. Ema kantseldab ja hoolitseb ning tagab turvalisuse. Ta kontrollib, hoiatab ja noomib, vahel hoolitseb ülearu või parastab stiilis: mis ma sulle rääkisin. Isa õpetab olema tugev, ta on justkui arengujuht, näiteks õpetab jalgrattaga sõitma. Vanaema on lohutaja, kes ei riidle kunagi. Vanaisa on see, kellega koos saab alati midagi põnevat ette võtta. Vanemõde kipub vahel ema rolli üle võtma. Noorem vend või õde on tüütused, kes ei jää sammugi maha.

Siit võivad tuleneda konfliktid. Tihti peale sunnivad vanemad lapsi: sa pead! Vanavanemad seda ei tee, sest nad teavad, et sund tekitab vastumeelsust.

"Aga üks on selge: lapse kuuldud ei tohi suhteid klaarida ega üksteist maha teha: ema on paha, vanaema ei tea sellest midagi jne," rõhutab Tõnu Ots. Ja lisab: "Ega me sõnadega kedagi kasvata, vaid ikka oma olemusega."